

Олег Говда

**ПЛИВЕ ЧОВЕН —
ВОДИ ПОВЕН**

**ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2019**

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

«Козаком бути добре, а моряком — краще...»

Дитячий віршик крутився в голові, як закільцьований файл, дуже точно відповідаючи настрою і краєвиду.

Широка, метрів зо тридцять річка, спокійна, як озеро, неспішно несе невеличкий рибальський човен, ледь-ледь похитуючи його, немов колиску. Ще й шепоче при цьому, ніби кіт на припічку муркоче. Синь, трохи вибілена рідкими пір'їнками хмар — вгорі і внизу. Красота... Тепло, світло і мухи не кусаються.

Подивившись, як я даю собі раду з веслами, Полупуд довго думав, жуючи вус, потім зітхнув і посадовив мене на корму. Довіривши стерно. Правда, перед цим додатково прив'язав його ремінцем до уключини.

Дія супроводжувалася коментарем, що він не збирається ганятися за стерном, через те що у декого руки з дупи ростуть.

Я, звичайно, міг би заперечити проти таких грубих інсинуацій. Руки у мене, як у всіх, до плечей причеплені, але коли запорожець перебуває у поганому настрої, краще промовчати. Від уїдливих слів корона з голови не впаде, а від щедрого козацького запотиличника — запросто. Особливо у виконанні Василя Полупуда. Навіть разом з головою.

Причина ж для кепського настрою запорожця була вельми поважна. У нас вкрали коней...

Ну, не щастить нам на коней — хоч трісни. Як то кажуть, то сіль в оці, то скалка в п'яті. Але і це ще не найгірше. Зрештою, кінь товар ходовий, цінний. У будь-якому господарстві потрібний... Загалом, сам в руки проситься. Значно гірше те, що коней викрав Олесь.

Василь як дізнався, аж обличчям потемнів. Ще б пак, ми того пущьвірінка, як сирітку, байбуза, посеред чистого поля на кургані знайшли. Обігріли, нагодували, дали притулок, а він нам таку підлість влаштував. Та я б його за це власними руками...

До речі, про руки. Саме вони і вручили Олесеві поводи. Вчора вечором. Всі вже спати лягали, коли він підійшов і каже: «Не можу заснути в курені. Весь час здається, зовні хтось зачаївся і мене підстерігає. Піду, Петре, назовні ляжу. Хоч підскакувати кожну мить не треба».

Узяв сідло, пітник і вийшов. Пошарудів там, влаштувочись. Через якийсь час знову заглянув.

— Не йде сон?

— Ні-і... Дай збрую, відведу коней до річки. Напою і скупаю...

— Не можна ж вночі.

— Ти про русалок? — хмикнув Олесь. — Не хвилюйся. Мене не зачеплять... — і швидко пояснив: — Річкові дівчата кінського поту не люблять. Близько не підходять.

Чуже бажання добровільно потрудитися задля загально-го блага завжди знаходило відгук у моїй душі. Тим паче, ця робота чекала зранку на мене. Так що я без жодних сумнівів мерщій видав Олесеві все необхідне і, незважаючи на прийняте рішення зав'язати тісніше знайомство з дещо дивакуватим хлопцем, в помічники не набивався. Після вчорашніх турбот і пригод зайва година сну була важливіша. Та й Олесь нікуди не дінеться. Наговоримося ще... А от він вирішив інакше.

— Старий я дурень... — зітхнув Полупуд. — Бачив же, що хлопчині, як під хвостом горить, так на Січ рветься. Але

думав, що це він усе ще з неволі тікати продовжує. Таке часом трапляється з тими, хто з полону врятувався. Їм здається, що ще не досить далеко втекли, і погоня ось-ось наздожене. Думав, серед такої кількості козаків хлопчина відчує себе у безпеці і заспокоїться. А воно, бач як вийшло... Не догледів.

Бажаючи розігнати смуток, Василь взявся за весла і погнав човен з такою швидкістю, що вода аж спінилася. Я думав, запорожець розігріє кров і вгамується, але Полупуд навіть не думав збавляти темп. Загрібав, як найнявся...

Про те що Олесь пропав разом з кіньми, дізналися ближче до сніданку. Табун пасся в стороні від табору, а за хлопцем ніхто умисно не наглядав. Тож відкрилося все аж як вартові змінилися і хтось із козаків насмішкувато поцікавився, чого це ми своїх кобил окремо тримаємо?

Бачачи, що Полупуд не розуміє про що мова, вартовий додав, що бачив, як Олесь на інший берег з кіньми переправлявся. Але не затримував, думав, що Полупуд сам джурю кудись відправив, і тривогу піднімати не став. От тоді я і пригадав учорашню розмову.

Загалом, Олесь розрахував усе точно. Ми його ні в чому не підозрювали, а іншим до хлопця і поготів не було жодного діла. Незрозуміло інше, — якщо він справді на Січ подався, то чому таким дивним чином? Адже ми теж туди збиралися. Хотіли тільки сотника Сороку дочекатися.

Що може гнати хлопчину в кіш з таким нетерпінням? За допомогою поспішає? Куди і кому? Сам же казав, що людолови всіх убили. А якщо ні, то чому в Трясила козаків не просив? Десяток досвідчених і добре споряджених воїнів — доволі грізна сила. З півсотнею ординців цілком здатні самотужки впоратися. А сотню з обозом — затримати до підходу Сороки.

До речі, про сотника. Хотіли чи ні — а тепер уже прийшлося чекати. На щастя, недовго. Мічений правду сказав,

трохи ближче до вечора Сорока з'явився. З трьома десятками козаків. Про що вони з Полупудом тлумачили, я не чув. Але закінчилася розмова тим, що нам видали один із човнів, що були на заставі...

Так що тепер, по воді, ми навіть швидше за Олеся до Базавлука доберемося... Ось і питається — чого зірвався? Лишень гірше зробив. Яка б потреба його на Січ не гнала, конокрадів ніде не люблять. На що ж розраховував? Чи справа така пильна, що власної голови не шкода?

Ні, нічого не сходиться. Чим довше сушу голову, тим більше заплутуюся. І знову згадується навдивовижу чиста шия і зап'ястя без слідів оков у колишнього невільника.

— Я ось що запитати хотів... Ти не звернув уваги, що на тілі хлопця жодних слідів ув'язнення не було?

— Сліпий я, чи що? — в такт руху весел, розмірено відповів запорожець. — Ти правіло рівніше тримай. На середині течія сильніша.

За роздумами я й не помітив, що річка помітно прискорилася. Навіть без зусиль козака, береги пропливали набагато шустріше. Та й шум посилювався. Наче десь неподалік швидкісний автобан проходить.

Про причини Полупуда питати не став. Не дитина. Два і два скласти можу. Зрозуміло, що це вже Дніпро чути. Ще трохи і притока винесе нас на основне русло. От тільки нам з ним, на жаль, не по дорозі. Базавлуцька січ теж у плавнях, по інший бік ріки. Так що Дніпро доведеться навскоси проскочити. І чим швидше, тим менше потім вертатися... Тому Василь і сів на весла. Але, поки до боротьби з течією не дійшло, є час поговорити.

— А що ж не говорив нічого? Хіба не підозріло, що людовою хлопця не зв'язували?

— Трапляється і таке... — пробурчав козак. — Коли хлопчина гарненький, його окремо, разом з дівчатами тримають. Розумієш?.. Ну, і поводження інше.

Чого тут не зрозуміти. У толерантному суспільстві зріс, бодай його качка копнула. Власне кажучи, мені байдуже кому з ким веселіше жити, але... як то говориться, є нюанс.

— Я й не хотів хлопця конфузити, — продовжив Полупуд. — Тим паче, перед козаками. Клеймо поставити багато розуму не потрібно, а змити — навіть кров'ю не завжди виходить... Ну, годі ляси точити. Зараз нас на плесо винесе... Гляди вперед і прав он на ту скелю... Бачиш? Яка на ведмежу голову схожа! — Василь напівобернувся і хитнув підборіддям, вказуючи напрямком.

— Бачу.

— Чудово... Круто не забирай. Дніпро тільки здається тихим, а хвиля сильна. Переверне човен і ойкнути не встигнеш...

— Зрозумів... — хотів ще додати, мовляв, не турбуйся, все зроблю як треба, але увагу прикував до себе великий човен, що зненацька вигулькнув з-за вигину. Прапора, вимпела або яких інших розпізнавальних знаків на ньому не було. А хоч би й були — я однаково на них не розумівся.

— Василю, дивись! — тицьнув пальцем. — Це чайка? Так?

Полупуд, що сидів спиною вперед, швидко глянув і хитнув чубом.

— Ні, Петре. То не бойове судно. Байдак купецький. Бачиш, як низько сидить? Замалим хвилю бортом не черпає. Жадібний купець... Багато вантажу взяв. Як тільки через пороги переправилися? Чи вже на пониззі довантажували? Та, Господь з ними... швидко йдуть, поспішають. Навіть вітрило підняли. Ми ще й на середину не впливемо, як повз проскочать. Забудь. Не відволікайся... Тримай рівніше. Бачиш, нас зносить...

Справді, щойно притока винесла човен на плесо, як Дніпро не забарився показати силу. Підхопив легке суденце, немов шкаралупу, і поніс. Василь налягав на весла, я ж намагався тримати рульове весло так, щоб йти навскоси.

ЗМІСТ

Частина перша

DENTE LUPUS, CORNU TAURUS PETIT

Розділ перший	7
Розділ другий	24
Розділ третій	34
Розділ четвертий	55
Розділ п'ятий	75
Розділ шостий	95
Розділ сьомий	115
Розділ восьмий	134
Розділ дев'ятий	152

Частина друга

VERBA VOLANT, SCRIPTA MANENT

Розділ десятий	177
Розділ одинадцятий	194
Розділ дванадцятий	209
Розділ тринадцятий	228
Розділ чотирнадцятий	246
Розділ п'ятнадцятий	262
Розділ шістнадцятий	280
Розділ сімнадцятий	296